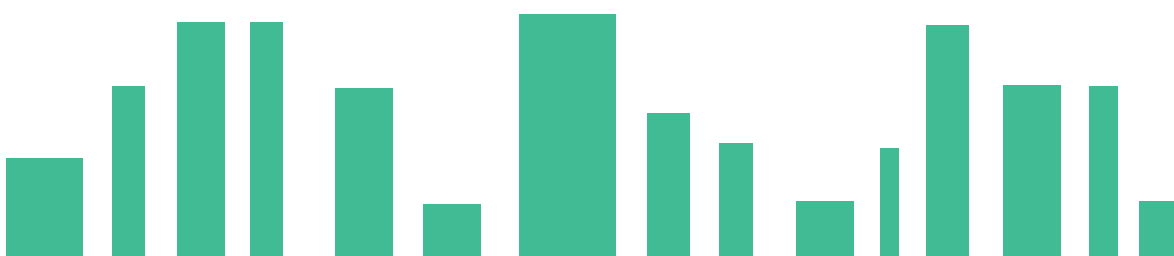

Уредници / Editors
Др Александар Јевтић / Aleksandra Jevtić, Ph.D.
Мр Борко Драшковић / Borko Drašković, Mag

- I УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У НОВОМ ЗАКОНУ – ОБЈАШЊЕЊА, ИСКУСТВА И ЖЕЉЕ
- II АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ УПИСА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ; НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА – ГЕОСРБИЈА, НОВИ САДРЖАЈИ; РГЗ – ОЗАКОЊЕЊЕ БЕСПРАВНО ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКТА
- III БУДУЋНОСТ ЈЕ ПРЕД НАМА! КАКВА ЈЕ?

- I URBAN PLANNING IN NEW LAW – EXPLANATIONS, EXPERIENCE AND DESIRES
- II THE ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF THE NEW LAW ON THE PROCEDURE OF REGISTRATION IN REAL ESTATE CADASTRE; NATIONAL GEODATA INFRASTRUCTURE – GEOSERBIA, NEW CONTENT; RGA – THE LEGALISATION OF ILLEGALLY BUILT BUILDINGS
- III THE FUTURE IN THE FRONT OF US! HOW IT LOOKS?

Удружење урбаниста Србије

Serbian Town Planner Association

Сомбор, 30 мај-1. јун 2019. / Sombor, May 30-June 1, 2019

УДРУЖЕЊЕ УРБАНИСТА СРБИЈЕ
SERBIAN TOWN PLANNERS ASSOCIATION

РЕПУБЛИЧКИ ГЕОДЕТСКИ ЗАВОД
REPUBLIC GEODETIC AUTHORITY

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП
15. ЛЕТЊА ШКОЛА УРБАНИЗМА

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PROFESSIONAL CONFERENCE
15TH SUMMER SCHOOL OF URBANISM

- I УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У НОВОМ ЗАКОНУ: ОБЈАШЊЕЊА, ИСКУСТВА И ЖЕЉЕ**
 - II АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ УПИСА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ; НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА – ГЕОСРБИЈА, НОВИ САДРЖАЈИ; РГЗ – ОЗАКОЊЕЊЕ БЕСПРАВНО ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКТА**
 - III БУДУЋНОСТ ЈЕ ПРЕД НАМА! КАКВА ЈЕ?**
-
- I URBAN PLANNING IN NEW LAW – EXPLANATIONS, EXPERIENCE AND DESIRES**
 - II THE ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF THE NEW LAW ON THE PROCEDURE OF REGISTRATION IN REAL ESTATE CADASTRE; NATIONAL GEODATA INFRASTRUCTURE – GEOSERBIA, NEW CONTENT; RGA – THE LEGALISATION OF ILLEGALLY BUILT BUILDINGS**
 - III THE FUTURE IN THE FRONT OF US! HOW IT LOOKS?**

30 мај-1. јун 2019. / May 30-June 1, 2019

Група аутора: I УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У НОВОМ ЗАКОНУ ОБЈАШЊЕЊА, ИСКУСТВА И ЖЕЉЕ / II АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ УПИСА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ; НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА – ГЕОСРБИЈА, НОВИ САДРЖАЈИ; РГЗ – ОЗАКОЊЕЊЕ БЕСПРАВНО ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКТА / III БУДУЋНОСТ ЈЕ ПРЕД НАМА! КАКВА ЈЕ?

Издавач: Удружење урбаниста Србије, Београд

За издавача: др Александар Јевтић

Уредници:

Др Александар Јевтић

Мр Борко Драшковић

Рецензенти:

Др Злата Вуксановић Мацура, Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ

Доц. др Данијела Миловановић Родић, Архитектонски факултет у Београду

Научни одбор:

Проф.др Александра Ђукић, председник, Архитектонски факултет Београд, УУС

Др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије

Др Бранкица Милојевић, декан Архитектонско-грађев.-геод. факултета, Бањалука

Доц.др Ратка Чолић, Архитектонски факултет Београд

Др Ђорђе Милић, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Др Божидар Манић, УУС, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Др Драган Јевтић, Министарство за прост.уређ, грађевин. и еко. Републике Српске

Др Ана Никовић, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Проф.др Нусрет Мујагић, Универзитети у Сарајеву и Тузли

Др Жаклина Ангеловска, Комора архитектата и инжењера Македоније

Проф.др Дарко Реба, директор, Департман за архитектуру и урбанизам ФТН, Нови Сад

Проф.др Петар Митковић, декан Грађевинско-архитектонског факултета, Ниш

Доц. др Милена Динић Бранковић, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш

Проф.др Драган Коматина Архитектонски факултет Подгорица

Мр Душан Минић, Удружење урбаниста Србије

Мр Миодраг Ференчак, Удружење урбаниста Србије

Др Бранислав Антонић, УУС, Архитектонски факултет Београд

Мр Мирослав Вујатовић, Бања Лука

Др Верољуб Трифуновић, Удружење урбаниста Србије

Проф.др Весна Златановић Томашевић, Удружење урбаниста Србије

Др Денис Амбруш, Осијек

Доц.др Драгутин Радосављевић, Удружење урбаниста Србије

Организационо-програмски одбор:

Зоран Д. Јовановић, председник, Удружење урбаниста Србије,

Републички геодетски завод

Др Александар Јевтић, Удружење урбаниста Србије

Милан Стојков, главни урбаниста града Сомбора

Светлана Јаковљевић, Удружење урбаниста Србије

Милка Павловић, Рума, Удружење урбаниста Србије

Драгана Сиљановић Козодеровић, Сомбор, Удружење урбаниста Србије

Мирољуб Станковић, ЈП Завод за урбанизам Ниш

Марија Пауновић Милојевић, УУС, Инфоплан, Аранђеловац

Гордана Ђилас, Нови Сад, Удружење урбаниста Србије

Татјана Симоновић, Чачак, Удружење урбаниста Србије

Славица Ференц, Шабац, Удружење урбаниста Србије

Јасна Ловрић, Нови Сад, Удружење урбаниста Србије

Марина Благојевић, Лепосавић, Удружење урбаниста Србије

Гордана Недељковић, Крушевац, Удружење урбаниста Србије

Ивана Јоксимовић, Лесковац, Удружење урбаниста Србије

Технички уредник: Светлана Јаковљевић

Дизајн корица: др Бранислав Антонић

Тираж: 500 примерака

Штампа: СГР ТОПГРАФ

Година: 2019.

ISBN: 978-86-84275-41-9

ИЗДАВАЧ ЗАДРЖАВА СВА ПРАВА: РЕПРОДУКЦИЈА НИЈЕ ДОЗВОЉЕНА

САДРЖАЈ

I УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У НОВОМ ЗАКОНУ: ОБЈАШЊЕЊА, ИСКУСТВА И ЖЕЉЕ.....	1
<i>мр Миодраг Ференчак</i> КОМЕНТАР НА МАРГИНАМА ЗАКОНА О ПЛАНИРАЊУ ИЗ 2018 ГОДИНЕ.....	3
<i>др Жаклина Ангеловска, Проф.др Страхиња Трпевски</i> ПРОМЕНЕ КАЗНЕНО-ПРЕКРШАЈНИХ ОДРЕДБИ У ЗАКОНИМА ЗА ПРОСТОРНО И УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У ПЕРИОДУ ОД 1996 ДО 2016 У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ПРОМЕНУ КВАЛИТЕТА ЗАКОНА.....	15
<i>др.сци.Нусрет Мујаџић</i> УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ У ФЕДЕРАЦИЈИ БИХ – ИСКУСТВА И ПРОБЛЕМАТИКА У ПРИМЈЕНИ АКТУЕЛНОГ ЗАКОНА О ПРОСТОРНОМ УРЕЂЕЊУ.....	23
<i>др Жаклина Глигоријевић, Ана Граовац</i> АРГУМЕНТИ ЗА ГЕНЕРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН НОВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ	35
<i>др Божидар Манић, др Ана Никовић, Катарина Мајхеншек</i> ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ – ОСНОВНИ РЕГУЛАЦИОНИ ПЛАН?.....	43
II АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ УПИСА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ; НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА - ГЕОСРБИЈА, НОВИ САДРЖАЈИ; РГЗ - ОЗАКОЊЕЊЕ БЕСПРАВНО ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКТА.....	53
<i>мр Борко Драшковић, Василија Живановић, Мирослав Хрћан, Саша Рикановић</i> МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ РОДНО РАЗВРСТАНИХ ПОДАТАКА РЕПУБЛИЧКОГ ГЕОДЕТСКОГ ЗАВОДА	55
<i>Јелена Матић Вареница, мр Борко Драшковић</i> ЕВИДЕНЦИЈА О ОБЈЕКТИМА КОЈИ НИСУ УПИСАНИ У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТ..	63
<i>Слободан Костадиновић, Марко Драгутиновић</i> СПРОВОЂЕЊЕ ОЗАКОЊЕЊА МОДЕРНИМ ИНФОРМАЦИОНИМ СИСТЕМОМ Е-ШАЛТЕР	71
<i>Анита Божиновић</i> АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ УПИСА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ И ВОДОВА.....	79
<i>Србислав Станојловић, Немања Паунић, Милена Ивановић, Дарко Вучетић,</i> <i>Оливера Коматина, Владимир Митић</i> ЗНАЧАЈ КРАУДСОРСИНГ МОДЕЛА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА И ЊЕГОВА ПРИМЕНА У УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ	87
<i>Милена Ивановић, Немања Паунић, Ивана Штрбац, Србислав Станојловић, Дарко Вучетић</i> МОДЕЛ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ ПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА НА ПРИМЕРУ НАЦИОНАЛНОГ РЕГИСТРА ИНВЕСТИЦИОНИХ ЛОКАЦИЈА.....	95
<i>Ивана Штрбац, Немања Паунић, Олга Дамљановић, Бинела Бојовић, Срђан Дабић</i> РАЗВОЈ АКТИВНЕ ПАРТИЦИПАЦИЈЕ И ТРАНСПАРЕНТНОСТИ: ПРИМЕР КОЛАБОРАЦИОНЕ ПЛАТФОРМЕ НИГП-А.....	105
<i>Мирослав Хрћан, Урош Илић, Милена Ивановић, Катерина Шарламанова, Драгиша Симоновић</i> ПУБЛИКАЦИЈА ПЛАНИРАНЕ НАМЕНЕ ПОВРШИНА КРОЗ OGC СЕРВИСЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ СА ВЕБ ГИС ОКРУЖЕЊЕМ.....	111
<i>Владимир Митић, Дарко Вучетић, Катерина Шарламанова, Урош Илић,</i> <i>Оливера Коматина, Драгиша Симоновић</i> SWE СЕРВИСИ.....	119

<i>Драгана Милићевић Секулић, Василија Живановић, Љубица Драгутиновић, Давор Ђуран</i> ДОНОШЕЊЕ ПРАВНИХ АКТА У СКЛАДУ СА <i>INSPIRE</i> ДИРЕКТИВОМ	125
<i>Василија Живановић, Драгана Милићевић Секулић, Љубица Драгутиновић, Ивана Штрбац,</i> ПРИМЕР УЛОГЕ РЕПУБЛИЧКОГ ГЕОДЕТСКОГ ЗАВОДА У ОСТВАРИВАЊУ РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ.....	133
III БУДУЋНОСТ ЈЕ ПРЕД НАМА! КАКВА ЈЕ?	141
<i>Доц. др Ратка Чолић</i> УСПОСТАВЉАЊЕ СТРАТЕШКОГ ОКВИРА И НАЦИОНАЛНИХ ПРОГРАМА УРБАНОГ РАЗВОЈА У СРБИЈИ.....	143
<i>Душан Миладиновић, др Биљана Врбашки, Бојана Кулачин, Оља Толмач</i> НАСТАВАК ПУТА КА МОДЕЛУ ИНТЕЛИГЕНТНОГ ГРАДА НА ПРИМЕРУ ГРАДА НОВОГ САДА	151
<i>Лидија Стефановић Николић, Марија Марковић</i> ПРИНЦИПИ ОДРЖИВЕ УРБАНЕ МОБИЛНОСТИ.....	159
<i>Бојан Алимпић, Ксенија Лукић</i> НОВИ ИДЕНТИТЕТ ГРАДА КРОЗ РЕКОНСТРУКЦИЈУ ГЛАВНОГ ТРГА У ШАПЦУ.....	163
<i>Борјан Бранков, др Наташа Чолић</i> СПОВОЂЕЊЕ САВРЕМЕНИХ ИНСТРУМЕНАТА ПЛАНИРАЊА УРБАНОГ РАЗВОЈА У РЕГЕНЕРАЦИЈИ ЈАВНОГ ПРОСТОРА.....	173
<i>Ена Хаџић, Доц.др Малина Чворо</i> ПРОМЈЕНА САОБРАЋАЈНИХ ПРИОРИТЕТА И НАВИКА –ИЗАЗОВИ ГРАДА БАЊА ЛУКЕ КА СТВАРАЊУ ОДРЖИВЕ ГРАДСКЕ СРЕДИНЕ.....	181
<i>Ајла Гегућ</i> ОЖИВЉАВАЊЕ ГРАДСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ: ОДРЖИВА УРБАНА ОБНОВА И НОВИ ИДЕНТИТЕТ БРАУНФИЛДА У ГРАДСКИМ СРЕДИШТИМА ДУНАВСКЕ РЕГИЈЕ.....	189
<i>Зоран Хебар</i> БУДУЋНОСТ УРБАНИЗМА.....	197
<i>Проф.др Весна Златановић Томашевић, Срђан Зорић</i> СТРАТЕГИЈА ИНЖЕЊЕРСКОГ РИЗИКА У УРБАНИМ СИСТЕМИМА.....	209
<i>Милица Давидовић, Проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> УРБАНА РЕГЕНЕРАЦИЈА БРАУНФИЛД ЛОКАЦИЈА КРОЗ КРЕАТИВНЕ ИНДУСТРИЈЕ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА СТАРЕ ЖЕЛЕЗАРЕ У СМЕДЕРЕВУ.....	217
<i>др Неда Живак, Стеван Чукић</i> УЛОГА ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА У ОЧУВАЊУ "УРБАНОГ ИДЕНТИТЕТА" МЈЕСТА.....	227
<i>Божена Стојић, Марта Минић, Милош Николић, Михаило Микавица, Јелена Словић,</i> <i>Ирена Костић, Сања Спасенић, Богдан Николић</i> ИНТЕГРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКТИ КАО ИНСТРУМЕНТ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ОДРЖИВОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА: ПРИКАЗ МАСТЕР ПРОЈЕКТАТА СТУДЕНАТА ГЕНЕРАЦИЈЕ 2014/2015.....	231
<i>Миљана Дринчић</i> СТРАТЕГИЈА ИНТЕГРАЛНОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА:СОМБОРСКИ ВЕНАЦ.....	241
<i>Милица Ристовић, Симона Тајић, Срђан Мићановић, Милица Ђорђевић, Маргита Вајовић</i> <i>Стефан Радуновић, Милица Лазаревић, Јана Миловановић, Милош Мандић, Ивана Савић,</i> <i>Стефан Хаџи Арсеновић, Младен Костадиновић, Невена Мандић, Вања Вујановић</i> ИНТЕГРАЛНИ ПРИСТУП КАО ОДГОВОР НА КОМПЛЕКСНОСТ САВРЕМЕНОГ КОНТЕКСТА И ДИНАМИКУ СТРУКЕ У ЊЕМУ – ПРИКАЗ ЗАВРШНИХ РАДОВА СТУДЕНАТА МАСТЕР ПРОГРАМА ИНТЕГРАЛНИ УРБАНИЗАМ, ГЕНЕРАЦИЈА 2017/18.....	251

<i>Анђелина Лучић</i> ИНТЕГРАЛНИ ПРИСТУП У УПРАВЉАЊУ РИЗИКОМ ОД КАТАСТРОФА – ПРИКАЗ МАСТЕР РАДОВА СТУДЕНАТА МАСТЕР ПРОГРАМА ИНТЕГРАЛНИ УРБАНИЗАМ	261
<i>Милица Томашевић, Ана Томић, Милена Ђукић, Валентина Стојановић</i> „УКЉУЧИ МЕ“ ПРОЈЕКАТ РАЗВИЈАЊА УРБАНИХ НАСЕЉА КРОЗ УПОТРЕБУ САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА ЗА ПОБОЉШАЊЕ ПРИСТУПАЧНОСТИ И ИНКЛУЗИЈУ УГРОЖЕНИХ ГРУПА ЉУДИ.....	267
<i>мр Александар Јевђенић</i> ИСКУСТВА У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ КАРТЕ БУКЕ НА ПРИМЕРУ НОВОГ САДА.....	277
<i>Бојан Алимпић, Јана Богдановић, Ксенија Лукић</i> ПАРТИЦИПАЦИЈА ГРАЂАНА У ОБЛИКОВАЊУ ГРАДА НА ПРИМЕРУ НАСЕЉА БЕНСКА БАРА У ШАПЦУ.....	287
<i>Клара Даниловић, Јелена Николић, др Владимир Ђорић</i> ПЛАНИРАЊЕ ОДРЖИВЕ УРБАНЕ МОБИЛНОСТИ У ГРАДОВИМА И ОПШТИНАМА У СРБИЈИ.....	299
<i>Бранка Благојевић, Мирела Чукић, Стеван Чукић</i> СТВАРАЊЕ НОВОГ ИДЕНТИТЕТА ГРАДА КРОЗ РЕВИТАЛИЗАЦИЈУ ПРОСТОРА КАСАРНЕ У БИЈЕЉИНИ	307
<i>др Денис Амбруш</i> (РЕ)КРЕАЦИЈА ГРАДСКОГ ЦЕНТРА – С ПРИМЈЕНОМ НА БЛОК ЦЕНТАР 3 У ОСИЈЕКУ	311
<i>Игор Мишчевић</i> ОЗАКОЊЕЊЕ СТАМБЕНИХ ОБЈЕКТА У РОМСКИМ ПОДСТАНДАРДНИМ НАСЕЉИМА У СРБИЈИ – АНАЛИЗА СТАЊА И ИЗАЗОВИ.....	319
<i>Проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> ОКРУГЛИ СТО: УРБАНА ОБНОВА МАЛИХ ПОДУНАВСКИХ ГРАДОВА КРОЗ ПАРТНЕРСТВО И ЈАЧАЊЕ ТУРИЗМА – МОДЕЛ DANUB ПРОЈЕКТА.....	329

Милица Давидовић
Проф. др Александра Ђукић
др Бранислав Антонић^{1,2}

УРБАНА РЕГЕНЕРАЦИЈА БРАУНФИЛД ЛОКАЦИЈА КРОЗ КРЕАТИВНЕ ИНДУСТРИЈЕ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА СТАРЕ ЖЕЛЕЗАРЕ У СМЕДЕРЕВУ

Тема овог рада се односи на проблем браунфилд локација које су се појавиле током касног 20. века, са кризом индустрије, кључном за постиндустријско раздобље. регенерација браунфилд локација даје могућности за економски развој, али уздиже и еколошку и друштвену свест људи. Намера је да се представи браунфилд регенерација као један од одрживих метода са општи развој Смедерева. У раду су јасно истакнуте могућности браунфилда, са нагласком на градове средње величине у Србији. За њих су предложене креативне индустрије као данашњи покретач развоја за њихова уназађена градска подручја. Крајњи циљ рада је показивање да комплекс старе железаре на обали Дунава представља најбоље место за развој Смедерева применом метода урбане регенерације браунфилда кроз креативне индустрије.

Кључне речи: Урбана регенерација, браунфилд, индустријско наслеђе, креативне индустрије, стара железара

THE URBAN REGENERATION OF BROWNFIELD LOCATIONS THROUGH CREATIVE INDUSTRIES: CASE STUDY – OLD STEELWORKS IN SMEDEREVO

The paper is dealing with the problem of the brownfield locations that appeared in the late 20th century along with the crisis of industry, crucial of the post-industrial era. The regeneration of brownfield sites is a potential in the field of economic development, but also the raising of environmental and social awareness in people. The intention is to present brownfield regeneration as one of the sustainable methods for the general development of Smederevo. Potentials of brownfields are presented through this work, with focus on the context of Serbian mid-sized cities. In their case, creative industries are proposed as a present-day generator for the development of devastated urban areas. As the ultimate result of the research, the old ironworks factory located on the Danube River proved to be a convenient location for the development of Smederevo through the method of urban regeneration of brownfield by creative industries.

Keywords: Urban regeneration, brownfield, industrial heritage, creative industries, Smederevo, old Ironworks

1. УВОД – О ТЕМИ РАДА

Урбана регенерација је данас чест поступак развоја савремених градова. Потреба за урбаном регенерацијом јавила се као одговор на еколошке, економске и социјалне проблеме са којима се данас сусрећу некадашњи индустријски градови у развијеним државама. Услед појаве глобализације 1980-их година и преласка на пост-индустријску еру у развијеним државама појавила су се бројна напуштена подручја индустрије у градовима ових држава, позната као браунфилди (енг. *Brownfield*). Смањење потражње за производима тешке индустрије довело је до бројних проблема са којима се градови данас боре.

Слична појава се увиђа и код држава у пост-социјалистичкој транзицији. Њихова искуства указују на то да подручја браунфилда разарају ткиво града, њихов идентитет и социјалну и културну физиономију. Браунфилди су слика (не)активности и слабости градске управе. Данас јачање економских капацитета општина, градова или регија подразумева и

¹ Милица Давидовић, студент пете године интересаних академских студија архитектуре на Архитектонском факултету у Београду, dav.milica@gmail.com.

Др Александра Ђукић, ванредни професор Архитектонског факултета у Београду, adjukic@afrodita.rcub.bg.ac.rs.

Др Бранислав Антонић, асистент Архитектонског факултета у Београду, antonic83@gmail.com.

² Овај рад је урађен је за потребе међународног научног пројекта „DANUR – DANube Urban Brand“, финансираног од стране Европске уније у оквиру INTERREG Danube програма прекограничне сарадње у подунавској регији.

истовремено јачање социјалне кохезије и квалитета друштвеног и културног миљеа (Stojkov, 2008). Овде се примећује и померање индустрије из средишта града на његов обод, што је оставило иза себе огромна подручја која бивају запуштена. Међутим, управо ова подручја данас се у струци сагледавају као велики потенцијали за развој града, тзв. браунфилд подручја. Ева Ваништа Лазаревић (2010) управо наглашава на посебности урбане обнове браунфилда у Србији. Она такође истиче предности које они пружају када је у питању будући развој градова. Међутим, један од проблема браунфилд локација у Србији јесу нерегулисани власнички односи који представљају најчешћу препреку у развоју индустријског наслеђа. Посебно када је реч о специфичном економском контексту Србије, браунфилди као већ постојећа изграђена структура могу бити добар избор за урбану регенерацију. Урбана регенерација браунфилд локација је неопходна за одрживи развој градова са циљем очувања и оживљавања индустријског наслеђа, имајући у виду његову историјску, техничку и друштвену вредност.

Намера овог рада је да се истраже могућности градова средње величине. У њима је виђен потенцијал за развој креативних индустрија. Како већи градови уживају епитете управљачких центара, великих универзитетских центара, градови средње величине имају могућност да постану креативни центри. Као студија случаја послужиће Град Смедерево. Богато индустријско наслеђе које Смедерево има данас је значајним делом запуштено и неискоришћено. Као такво оно може пружити потенцијал за развој града

Основни циљ овог рада је да кроз детаљну анализу предметне локације и релевантне литературе прикаже (1) на који начин урбана регенерација браунфилд локација може утицати на развој градова у контексту Србије и (2) коју улогу у процесу регенерације браунфилда могу имати креативне индустрије. Као посебан циљ у вези Смедерева намеће се одабир подручја у граду које би било најбољи пример за примену методе урбане регенерације.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Истраживање је засновано на повезивању прегледног теоријског рада и примене студије случаја на примеру Града Смедерева. То значи да ће прво бити објашњен теоријски оквир који повезује урбану регенерацију и креативне индустрије, да би се то даље проверило на примеру Смедерева кроз опис и вредновање могућности града. Крајњи допринос је повезивање оба дела рада у циљу одабира подручја у граду где би се најбољи могући начин могла применити урбана регенерација кроз развој креативних индустрија.

3. ТЕОРИЈСКА ПОСТАВКА

3.1. Урбана регенерација

Градови у развијеним земљама, где не постоји демографски притисак, се данас сусрећу са проблемом запуштених старих градских области. Они неретко заузимају атрактивне делове градова. Идеја да урбана подручја требају да се обнове долази из разумевања проблема економског и друштвеног пропадања у индустријским градовима, као и одговора институција и управе градова на те проблеме (De Magalhães, 2015).

Нова размишљања у области архитектуре и урбанистичког планирања довела су до појаве урбане регенерације, као врсте нове интерпретације запуштених градских подручја. Она за циљ има унапређење квалитета живота заједнице и покретање развоја града. То означава „поновно рођење“, односно обнову урбаних подручја. Ремо Дала Лонда (Dalla Londa, 2011, стр. 26) каже да „појам урбане регенерације подразумева више друштвено поимање, комбиновану са економским значењем, где је физичка компонента више ствар избора“. Дакле, интервенција подразумева промену старих урбаних функција и садржаја, односно пренамену. Физички аспект служи само као алат за постизање резултата друге природе и то запослење, стручна квалификација, социјални проблеми, социјална искљученост, криминал и других. Ипак, за одрживи развој градова неопходно је усклађено развијање свих аспеката: социјалног, економског и физичког. Кроз ова три аспекта ствара се одржива заједница која омогућава одржив живот њеним становницима (McDonald, Malys & Maliené, 2009).

Напуштени простори града су нове прилике за развој „нематеријалних интервенција“. Урбана регенерација утиче на суседства у кризи, напуштена или неразвијена подручја, просторе са

проблемима на више димензија. Намера урбане регенерације је да ове угрожене просторе укључи у друштвене и економске токове урбаног развоја (McGregor & McConnachie, 1995).

3.2. Урбана регенерација браунфилд подручја

Индустријско наслеђе препознато је као велики потенцијал за развој нових места социјалних процеса и атрактивних физичких структура високих еколошких, културних и визуелних вредности. Међутим, они се данас често налазе у средишње положеним градским областима, у стању запуштености, углавном штетни по животну средину, и са високим нивоом контаминаности (Перовић & Куртовић Фолић, 2012). С. Перовић и Н. Куртовић Фолић истичу предност браунфилд локација у односу на гринфилд (eng. *Greenfield*) које представљају слободно градско земљиште. Градови се све чешће оријентишу на регенерацију браунфилда услед недостатка слободног простора. Циљеви *браунфилд* регенерације су: развој нових могућности, подстицање привреде, оснаживање заједнице, еколошко унапређење, културни просперитет и промовисање нових модела вредности (Минић&Перић, 2016).

Појам браунфилда се данас учестало користи у пракси, али за њега не постоји јединствена дефиниција. У свакој држави можемо наићи на различите врсте браунфилда. Појам је први пут поменут у САД-у, када је према Агенцији за заштиту животне средине 1997. дефинисан као: „браунфилди су напуштене, празне или недовољно искоришћене индустријске и комерцијалне грађевине где је ширење и изградња додатно ограничени стварном или могућом угроженошћу животне средине“ (U.S. EPA). Када је реч о дефиницијама новијег датума, према речима А. Ђукић и Т. Вујичић, најпопуларнију је поставила истраживачка мрежа CABERNET (eng. *Concerted Action on Brownfield and Economic Regeneration*) према којој браунфилд локације представљају просторе: измењене претходним коришћењем локације и околног простора, који у напуштени или недовољно коришћени, који се углавном налазе у развијеним урбаним подручјима, којима је потребна интервенција да би се поново могли користити, који могу имати реалан или претпостављен проблем загађености (Ђукић& Вујичић, 2014, стр. 22).

У контексту политика одрживог развоја, које се баве смањењем негативних ефеката ширења градова и нерационалног коришћења градског земљишта, као посебно важна се издваја регенерација напуштених индустријских локација у урбаним срединама. Браунфилд регенерација је кључни аспект урбане регенерације (Dixon, 2007).

На крају, одржива урбана регенерација утиче на сва три аспекта развоја градова и то социјални – кроз давање живота урбаним срединама, економски – кроз запошљавање, и еколошки – кроз унапређење животне средине. Регенерација браунфилда није лак и краткорочан задатак, већ сложена процедура која укључује странке различитих интереса и захтева године деловања (Дулић, 2013, стр. 5).

3.3. Браунфилд у Србији

Браунфилд локације као просторни и културни феномени се не појављују само у најразвијенијим земљама света. Наиме, велики број напуштених и девастираних локација у градовима Србије, од којих су неке у еколошки неодрживом стању, настали су као последица периода пост-социјалистичке транзиције кроз који Србија пролази, реконструисања индустрије и реорганизације производње, али и јавних служби. Иако градови у Србији поседују значајне просторне капацитете, браунфилди као феномен у Србији нису довољно истражени, а потенцијали и вредности ових простора нису анализирани и вредновани на одговарајући начин.

Напуштени индустријски комплекси заузимају значајан део грађевинског земљишта у Србији, и због тога су они важан извор одрживог планирања и развоја градова у будућности (Дулић, 2013). Е. Ваништа Лазаревић (2010) истиче значај који браунфилди могу имати у контексту Србије. Она сматра да оваква подручја не морају да захтевају велика улагања, већ укључивање локалних актера, јавно-приватних партнерстава, сарадњу државне управе у смислу пореских олакшица за мала и средња предузећа. На тај начин могуће је постепено опоравити привреду.

Контекст Србије, као и других земаља бивше Југославије, је јако специфичан у односу на остатак Европе. Специфичност се најпре огледа у високој стопи незапослености, нижем

квалитету живота, широко заступљеној корупцији, пропадању малих и средњих предузећа, а на другој страни расту и развоју монопола (Ева В. Лазаревић, 2010). Додатно, Србија, као и друге земље Источне Европе налазе се још увек у процесу транзиције из социјализма. Као једна од њених последица јесте процес приватизације, што је довело до неспремности међу урбанистима, који су се сусрели са потпуно новим концептом планирања у односу на онај у ранијем систему (Hirt & Stanilov, 2009).

Категоризација браунфилд локација мора се посматрати у односу на контекст државе или регије у ком се налазе. Па су тако А. Ђукић и Т. Вујичић у контексту Републике Српске поставиле функционалну класификацију браунфилда. С обзиром на то да се Србија и Република Српска могу посматрати у сличном контексту, како су некада обе биле део Југославије, а сада се паралелно налазе у процесу транзиције, категоризацију можемо искористити за предметно истраживање. Према њима постоје следећи браунфилди: индустријски браунфилди, војни браунфилди, комунални и саобраћајни браунфилди, стамбени браунфилди, културни и друштвени браунфилди, комерцијални браунфилди, спортско-рекреативни браунфилди и пољопривредни браунфилди (Ђукић & Вујичић, 2014). Потенцијал браунфилд локација препознат је кроз публикацију „Стратегија одрживог и интегралног урбаног развоја Републике Србије до 2030. године“, где су ова подручја дефинисана као једна од приоритетних подручја интервенције у урбаним насељима. Кроз стратегију дефинисани су кључни проблеми развоја браунфилда у контексту Србије и предложене интервенције. Нарочит проблем је неизграђен институционални оквир за развој, пословање и управљање индустријским зонама и недовољно усаглашавање националне политике развоја индустријских зона (Тркуља & Чолић, 2018).

Да би браунфилд постао реална метода урбане регенерације у Србији неопходно је систематизовати одговорности установа, подстицати јавно-приватна партнерства, као и мала и средња предузећа, али такође подићи друштвену и еколошку свест становништва (Лазаревић, 2010).

3.4. Браунфилд у градовима средње величине

Регенерација браунфилда мора се разликовати у зависности од величине градова. Разлог томе је што градови различите величине имају и различите потребе. П. Рестрепо Кадавид и коаутори су поставили смернице за паметан развој у односу на величину града (Restrepo Cadavid et. al., 2017). За све градове је неопходно прилагодити коришћење земљишта, успоставити смернице на националном нивоу, као и умрежавање блиских градова и општина. Ипак, за градове различите величине су неопходни другачији угао приступа у циљу јачања компетитивности града, подршка јавно-приватним партнерствима и флексибилно планирање.

Развој индустрије и изградња индустријских комплекса посебно је био битан за градове средње величине у бившој Југославији. Индустријски комплекси су плански развијани у овим градовима, јер они нису имали републички значај, те им нису припадале значајније управљачке и друге непроизводне делатности. Исто тако, када је реч о малим градовима у Србији, њихова величина одговарала је опслуживању сеоског залеђа које је било везано за пољопривреду. У таквом контексту највећи и најзначајнији индустријски комплекси развили су се управо у градовима средње величине (Ралевић и др., 2014).

Градови средње величине теже да постигну приближан раст и развој који имају велики градови. Јако је битно да у тој намери не изгубе квалитет који их највише разликује од великих градова, а то је управо квалитет живота који одликује мање градове. На овај начин могуће је створити предуслове за опстанак и даљи развој шире, на нивоу Србије.

3.5. Креативне индустрије

Данас се земље широм света сусрећу са новим схватањима индустрије. Наиме, у савременом свету традиционална фабричка индустрија изгубила је своју функцију, те се као додатна грана појавила „интелектуална“ врста производње, тзв. креативна индустрија (Ралевић et. al., 2014). Корени креативних индустрија се везују за појам „културних индустрија“ и француску социолошку школу. Прва дефиниција креативних индустрија појавила се 1998. у документу британске владе „Мапирање Креативних индустрија“ (енг. *Creative industries Mapping Document*): „креативне индустрије су оне активности које потичу од индивидуалне креативности, вештине и талента, а које имају потенцијал за стварање

богатства и радних места за генерисање и експлоатацију интелектуалне својине“ (Микић, 2008). Креативне индустрије могу обезбедити нову економску основу и допринети значају, привлачности и имиџу градова, стога се оне све више посматрају као инструмент урбаног планирања и стратегије градова.

У савременом схватању индустрија постаје место где се генеришу идеје које продајемо. Са појавом креативних индустрија рађа се и креативна класа, а индустрија је место где креативни људи своје идеје претварају у добра и услуге. Креативну класу чине сви они који за живот зарађују креативним пословима. Р. Форида подвлачи тезу да је сваки човек креативан, односно да потенцијал за креативност лежи у свакоме, само је питање друштва хоће ли омогућити својим припадницима да изразе ту креативну снагу. Истраживања која је Р. Флорида спровео са сарадницима у бројним америчким градовима показују да су људи који се баве креативним пословима задовољнији, више зарађују и спремнији су за заснивање породице. У складу с тим, све више људи радије бира занимања која захтевају макар и најмању дозу креативности, него оне рутинске и монотоне (Florida, 2002).

Појам креативних индустрија подразумева низ привредних делатности. Оне у својој сржи обухватају производњу која је заснована на знању и подацима (Ралевић и др., 2014). Под креативне индустрије спадају култура, уметност, дизајн, али и различите врсте услуга. Хартли (Hartley, 2007) истиче да креативне индустрије нису ни налик на традиционално установљене индустрије. Оне не могу бити сврстане ни у примарне, ни у секундарне, нити у терцијарне, већ су оне у свакој од њих. Разлог томе је како он каже што је креативност „input“ а не „output“. Производи креативности се могу наћи у било којој грани индустрије и то је квалитет који оне пружају савременом свету.

3.6. Креативан град као просторни одраз креативних индустрија

Ч. Ландри је рекао да је „креативни град је место које ствара услове где људи могу да мисле, планирају и делају са маштом“. Према његовим речима то је место које тежи да извуче најбоље из људи, да их подстакне да открију своје могућности, да решавају проблеме на креативан начин и створе нове могућности, да нађу скривене изворе који нису лако уочљиви (Landry, 2015). Р. Флорида креативне градове одређује као места у којима су видљиве промене у друштвеним и економским процесима, места која одишу аутентичношћу, која су отворена за нове идеје, у којима је богат културни живот и у којима је велика концентрација стваралаца (Флорида, 2002). Креативни град је место у коме је окружење такво да доприноси иновацијама, стварању новог знања и мобилизацији креативних ресурса (Микић, 2008). Креативни град као место мора да понуди нешто чему ћемо се радовати, мора да створи отисак, идентитет, бренд. Као такав он има задатак да позове људе да се задрже у њему, да створи могућности за сусретање, за размену идеја, за рад (Landry, 1995). Бројни градови најразвијенијих држава су управо кроз упоредни развој браунфилда и подршку креативним индустријама успели да поврате свој ранији значај (Сл. 1 и 2).

Сл. 1 и 2: Урбана регенерација браунфилда на примеру старе луке Ротердама у нове креативне четврти (Аутор: Б. Антонић)

УНЕСКО као једна од најзначајнијих међународних организација која се бави промовисањем културне разноликости и креативног стваралаштва покренула је пројекат „Мрежа креативних градова“ (енг. *Creative Cities Network*). Овим се као главна улога градова данас види промовисање одрживог развоја са фокусом на људе и поштовање људских права која је

препозната и кроз *Агенду о одрживом развоју до 2030.* (енг. *2030 Agenda for Sustainable Development*) чији је главни циљ „да градове учине инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим“, а културу и креативност идентификују као једне од кључних фактора у развоју. Због специфичности концепта и тога да не постоје јасне просторне смернице за пројектовање креативни град може да пружи нов, иновативан простор, и тиме унапреди квалитет живота његових становника. Друштвени живот је тај који ствара његову просторну структуру. К. Линч уводи концепт идентитета заснован на јединственим квалитетима физичког окружења који се одражавају у менталним сликама окружења. према њему идентитет је у вези са визуелним обележјима града, а може се описати као степен до којег је могуће препознати простор као различит и посебан у односу на друге просторе, јер поседује јак, јасан и јединствен карактер (Lynch, 1960).

3.7. Креативност у градовима средње величине

Градови средње величине имају потенцијал да привуку креативне људе. Наиме, овакви градови пружају другачији квалитет живота и погодности у односу на велике градове, а које, пак, сеоска насеља нису у могућности да понуде. Ово се односи на само одлике окружења, како природног тако и изграђеног, већ и на разноврсну привреду.

Мање заједнице настоје да привуку младе породице, надарене, оне који траже промену каријере, пензионере који и даље раде. Р. Флорида објашњава разлоге због којих неки градови постају „магнети“ за креативност, док други не. Најпре је неопходно да не постоје препреке за нова предузећа која желе да се прикључе и побољшају виталност привреде. Али, такође је битно да градови буду отворени за нове људе, у смислу њиховог укључења у постојећу заједницу. Јачање осећаја једнакости привлачи креативну класу да ради на иновацијама и да искаже своју креативност (Florida, 2002). Она пружа највећи потенцијал за покретање развоја градова. Градове средње величине су идеални, јер су још увек у потражи за идентитетом и омогућују разнолик спектар могућности. Присуство креативне класе је најчешће повезано са пословима производње и развоја. Предузетништво може бити механизам кроз који таленти доприносе локалној економији. Предузетнички дух креативне класе доприноси развоју креативних економија у области уметности, музике, дизајна и софтверског инжењерства. Поред тога они такође могу директно или индиректно утицати и на друге гране економије – туризам, пољопривреда, гастрономија, рукотворине и слично.

Задатак ових градова јесте непрекидно промовисање и подржавање креативне класе кроз креирање различитих програма, активности, изградњом потребне инфраструктуре, али и квалитетан програм образовања који може бити и унутрашњи извор креативне класе.

4. АНАЛИЗА КОНТЕКСТА СМЕДЕРЕВА

4.1. Град и Дунав

Студија случаја у овом истраживању је Град Смедерево као град средње величине и регионално средиште у Србији. Посебна пажња ће се обратити његовом приобалном делу уз Дунав. Излазак Смедерева на Дунав један је од његових основних потенцијала. Оно што је у великој мери утицало на развој града јесте његов повољан геостратешки и саобраћајни положај. Веза преко овако значајног европског коридора одувек је била битна по Смедерево. Градско пристаниште постоји још од 15. века, када је била једна од најпрометнијих лука на Дунаву (Павловић, 1980).

Простор дуж Дунавске обале у Смедереву у великој мери је хетероген са великим бројем међусобно неусаглашених намена и садржаја које се, гледано просторно, надовезују једна на другу. Поред пољопривредних површина – винограда и воћњака, уз саму реку се простиру и стамбена и викенд-насеља, простори за спорт и рекреацију, подручја индустрије, саобраћаја, и културно-историјских споменика. Један од проблема је и физичка веза са реком – ограничење су пруга и саобраћајница, али и бесправна изградња на заштићеном водном земљишту. У Смедереву, дуж обале Дунава постоји и релативно кратко активно шеталиште – Дунавски кеј, које се наставља на главно градско шеталиште и прекида се код комплекса Старе железаре.

Потенцијал Дунава препознат је у Просторном плану града Смедерева (ППГС), где су представљене предности и ограничења које он пружа. Такође, сматра се да би Смедерево требало да постане много више од места промета уз Дунав. Дуж дела реке који припада

Смедерево, оно има предуслове да постане један од кључних и вишезначних упоришних градова.

4.2. Смедерево – град културе и наслеђа

О историји Смедерева најбоље сведочи богато културно наслеђе које нам је остало из претходних епоха. Најзначајнији период за Смедерево представља владавина деспота Ђурађа Бранковића, који је владао у 15. веку, када град постаје престоница српске средњовековне државе. У том веку саграђена је тврђава на Дунаву, чији бедеми данас стоје и подсећају нас на прошла времена (Павловић, 1980).

Специфична троугаона основа тврђаве утицала је на даљи развој урбане матрице Смедерева. У регулацији градског језгра можемо увидети изражену триангулацију, где су важни просторни елементи, попут Трга Републике, јасне троугаоне основе. Центар града такође обилује, како стамбеним зградама тако и грађевинама јавне намене, које представљају битан део архитектонског опуса града. Према ППГС-у град поседује много непокретних културних добара. Међу њима су бројне цркве, зграде јавних намена, историјски и археолошки комплекси, али и индустријске зоне. На слици 2. је приказан просторни размештај културних добара на подручју града, са нагласком на приобални појас.

Сл. 3: Непокретна културна добра Смедерева, у оквиру градског подручја. (Аутор: М. Давидовић)

4.3. Индустријско наслеђе

Данас, у Смедереву, постоји значајан број напуштених индустријских подручја, односно браунфилда. Многи од њих се управо налазе у средишњем делу града, због чега представљају битан део идентитета не само Смедерева као града, већ и његових становника. Социјална вредност индустријског наслеђа је незанемарљива, јер представља меморију на животе људи, индустријску прошлост, али и понос становника. Испитивања, која је спровела А. Ђукић са колегама са становницима Смедерева, показала су да чак више од 90% њих сматра да индустријско наслеђе Смедерева поседује културну и историјску вредност и да управо оно обликује слику града. Резултати су такође показали да становници имају подељена осећања када је реч о индустријским објектима. Наиме, око 40% испитаника је рекло да осећа понос и меланхолију за индустријском прошлосту, док са друге стране исти проценат њих осећа разочарење и жал за падом индустрије (Ђукић и др., 2018). Међутим, јасно је да становништво има став о индустријском наслеђу, односно да осећа повезаност са местом кроз прошле процесе. А њихова заинтересованост за обнову ових комплекса ствара потенцијал за поновно рађање места и стварање идентитета. На слици су обележене индустријске зоне које се налазе у оквиру подручја приобалног подручја Смедерева.

Сл. 4: Мапирање индустријских зона на подручју Смедерева. (Аутор: М. Давидовић)

5. ЗАКЉУЧАК

Данас индустрија покушава да нађе начин да се поново врати у врх привреде. Кроз овај рад представљене су савремене тенденције на пољу поновног активирања индустрије, и појашњен њен обухват. Наиме, пажња је посвећена креативним индустријама, као новом погледу на индустрију. Оне представљају комбинацију примарног, секундарног и терцијарног сектора привреде, те као такве могу пружити нови квалитет савременој економији. Креативне индустрије имплицирају стварање креативне класе, као групе креативних стручњака различитих профила који уводе иновације и нову перспективу у привреду. Градови средње величине управо могу постати места за развој креативних индустрија. Најпре због тога што се, када је реч о профилисању градова, налазе између великих градова, који уживају улоге управљачких центара, и руралних подручја. Осим тога, као некадашњи центри индустрија они носе меморију. Због тога креативне индустрије могу бити погодан приступ за профилисање градова средње величине. Задатак ових градова је да привуче младе креативне људе, и то кроз подржавање и стимулисање младог предузетништва, унапређење инфраструктуре, обезбеђивање простора за рад, урбану обнову индустријских комплекса, националну и интернационалну сарадњу, умрежавање. С обзиром на то да браунфилд подручја представљају велики део грађевинског фонда градова и поред тога носе меморију на јаку индустријску прошлост, њихова регенерација кроз креативне индустрије може бити важан генератор развоја градова и њихове промоције.

Смедерево, које је некада уживало епитет јаког индустријског града, данас се налази у стагнацији. Значајно индустријско, културно и историјско наслеђе, повољна саобраћајна позиција, близина престонице и позиција на Дунаву указују на потенцијал који Смедерево поседује као град средње величине, а то је да постане регионални центар. Дунав, као једна од највећих река Европе, може га учинити читљивим и препознатљивим у оквиру европских политика за Дунавски регион. А умрежавање са европским пројектима пружа Смедереву прилику да се јасно профилише на регионалном и европском нивоу. Осим тога, Смедерево је одувек било јако тежиште миграција становништва, као град са развијеном индустријом и позицијом на реци. Као такво, Смедерево може постати узоран пример регенерације браунфилда у контексту Србије.

На основу детаљних анализа спроведених на примеру Смедерева и у односу на постављену литературу изабрано подручје за примену методе урбане регенерације браунфилда кроз креативне индустрије јесте Стара железара. У даљем тексту наведени су разлози за овај одабир ове локације:

- Идентификована као индустријски браунфилд у ППГС, предвиђена пренамена функције;
- Комплекс је препознат као индустријско наслеђе, погодан за ревитализацију;
- Позиција на Дунаву пружа могућност за умрежавање са европским пројектима;
- Највећи потенцијал за умрежавање са остатком града, преко приобалног дела до градског центра;
- Велики просторни капацитети.

Табела 1: Смернице за урбану регенерацију комплекса Старе железаре у Смедереву. (Аутор: М. Давидовић)

Непросторне смернице	Просторне смернице
Умрежавање са европским мрежама развоја градова: УНЕСКО Креативни градови, Дунавски регион, европска рута индустријског наслеђа	Обнова објеката индустријског наслеђа
Промоција културног и индустријског наслеђа кроз пројекат	Побољшање инфраструктуре
Едукација о креативним индустријама	Интеграција са централним градским језгром
Подршка запошљавању младих	Интеграција са Дунавским кејом
Подршка приватно-јавним партнерствима	Формирање пешачких и бициклистичких стаза
Едукативни садржаји / радионице, семинари, школе	Простори за со-working и старт-уп предузећа
Идентификација значајних објеката индустријског наслеђа Старе железаре, а затим и њихова пренамена	Едукативни простори / и простори за привремено становање
Културне и забавне манифестације током читаве године	Озелењавање простора / мин. 30% зелених површина
	Формирање система јавних отворених простора

На основу претходних анализа у даљем тексту постављене су смернице за урбану регенерацију браунфилд подручја кроз креативне индустрије. Смернице ће бити примењене на студији случаја Смедерева. Приобаље Смедерева представља најбитнију подршку будућем развоју града. Због чега су индустријски браунфилди на самој обали Дунава најпогоднија места за успостављање нових намена и регенерацију подручја. За урбану регенерацију комплекса Старе железаре формиране су смернице приказане у табели 1.

6. ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

6.1. Примарна литература:

- Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. Сл. „Службени гласник РС”, број 13/96. Преузет са <http://www.smederevo.org.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/PP%20tekst%20plana.pdf>.
- ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА СМЕДЕРЕВА 2010 - 2015 – 2020. Сл. лист општине Смедерево, бр. 6/2005. Преузет 26.2.2018. са <http://www.smederevo.org.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/PP%20tekst%20plana.pdf>.
- Генерални урбанистички план Смедерева. Дирекција за изградњу, урбанизам и грађевинско земљиште Смедерево ЈП. Преузет 26.2.2018. са http://www.smederevo.org.rs/OPSTINA-SMEDEREVO-Urbanisticki-planovi_2022_lat.

6.2. Секундарна литература:

- Vaništa Lazarević, E. (2010). Urbana obnova, regeneracija i brownfield. U: M. Bajić Brković (Ur.), *Kreativne strategije za održivi razvoj gradova u Srbiji* (str. 51-69). Beograd: Arhitektonski fakultet.
- Colatonia, A. & Dixon, T. (2011). *Urban Regeneration and Social Sustainability: Best Practice from European Cities*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Cunningham, S. (2008) From creative industries to creative economy. In: Hearn, G. Rooney, D. (Eds.). *Knowledge policy: challenges for the 21st century*, Edward Elgar Publishing, Northampton.
- Dalla Longa, R. (2011). *Urban Models and Public-Private Partnership*. Milano: Bocconi University.
- Dulić, O. (2013) *PROBLEM OF BROWNFIELD SITES IN SERBIA*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
- De Magalhães, C. (2015). *Urban Regeneration*. In: James D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: Second Edition* (pp. 919-925). London: Elsevier Health Sciences.
- Dixon, T. (2007). *The Property Development Industry and Sustainable Urban Brownfield*. (pp. 2379-2400). Sage Publications.
- Duković, Z. (2016) *Svečanost kao strategija kulturne politike u kreiranju kulturnog identiteta grada*. (Doktorska disertacija). Beograd: Univerzitet Umetnosti u Beogradu.
- Đukić, A., Špirić, A., Antonić, B., & Ristović, M. (2018). *The Role of Industrial Heritage in Preserving the Identity of a City: Case Study Smederevo*. Proceedings of Contemporary theory and practice in construction XIII" Conference. May 24-25, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina.
- Farbstein, J; Lubenau, A; Sherman, D; Shibley, R. & Wener, R. (2018) *SteelStacks Arts & Cultural Campus Bethlehem, Pennsylvania: Transformation of a former steel plant into a mixed-use cultural and entertainment district*. Cambridge: The Bruner Foundation.

- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- Grodach, C. (2017) Urban cultural policy and creative city making. *Cities*, 68, 82-91. DOI: 10.1016/j.cities.2017.05.015.
- Hartli, D. (2007). *Kreativne Industrije*. Beograd: CLIO.
- Хилијер, Б. (2010). Нова наука простора и места: У сусрет просторно-вођеној парадигми истраживања и пројектовања града. У: П. Бојанић и В. Ђокић (Ур.) *Мислити град* (стр. 218-230). Београд: Архитектонски факултет.
- Howkins J. (2001). *Kreativna ekonomija – kako ljudi zarađuju na idejama* (str. 7-22). Zagreb: BINOZA PRESS.
- INTELI (2011). Creative based strategies in small and medium sized cities: Guidelines for local authorities. Lisbon: INTELI.
- Landry, C. & Bianchini, F. (1995) *The creative city*. London: DEMOS.
- Landry, C. (2015) *The Creative City: past present and future* | Charles Landry | TEDxPadova. TEDx Talks. <https://www.youtube.com/watch?v=WvGNv5c-ibE>.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Müller, K. (2009) *The Role of Creative Industries in Industrial Innovation, Discussion Paper No. 08-109*. Mannheim: Centre for European Economic Research.
- McDonald, S., Malys, N., Maliené, V. (2009) *Urban Regeneration for Sustainable Communities: A Case Study*. (str. 49-59). Technological and Economic Development.
- Mikić, H. (2008). *Kreativne industrije, dizajn i konkurentnost: proaktivni pristup*. Beograd: CEI Srbija.
- Mikić, H. & Jovičić, S. (2006). *Kreativne industrije - Preporuke za razvoj kreativnih industrija u Srbiji*. Beograd: British Council Serbia and Montenegro
- Minić, M. & Perić, A. (2016). *Brownfield regeneration: Towards strengthening social cohesion?*
- McGregor, A. and McConnachie, M. (1995) *Urban studies. Social Exclusion, Urban Regeneration and Economic Reintegration* (pp. 1587-1600). Sage Publications Ltd.
- Павловић, Л. (1980). Историја Смедерева у речи и слици. Смедерево: Музеј у Смедереву.
- Perović S. & Kurtović Folić, N. (2012). Brownfield regeneracija – imperativ za održivi urbani razvoj. *Građevinar*, 5, 373-383.
- Ралевић, М., Антонић, Б., Митровић, Б., Симеунчевић Радловић и С., Божовић. Р. (2014). *Реиндустријализација Србије између илузије, стварности и савремених токова развоја*. У: В. Трифуновић, Д. Минић и З. Крејовић (ур.) Зборник радова: Планирање простора, урбанизам и изградња, комплементарни закони и реиндустријализација (стр. 191-206). Међународни научно-стручни скуп: Летња школа урбанизма 2014., Врњачка Бања, Србија, 25-27. јун, 2014, Београд: Удружење урбаниста Србије.
- Restrepo Cadavid, P. Cineas, G., E. Quintero, L. & Zhukova, S. (2017). *Cities in Eastern Europe and Central Asia: A Story of Urban Growth and Decline*. Washington: The World Bank.
- Richards, G. & Palmer, R. (2013) *Uzbudljivi gradovi: kreativni menadžment i revitalizacija grada*. Beograd: CLIO.
- Sammut-Bonnici, T. & Galea, D. (2015). SWOT Analysis. *Wiley Encyclopedia of Management*. In: Cary Cooper (ed.), New Jersey: John Wiley & Sons.
- Stalna konferencija gradova i opština – SKGO (2011). *Reaktiviranje braunfilda u Srbiji -Sistemski pristup ili ad hoc rešenja?* Beograd: SKGO.
- Sonia Hirt, S. & Stanilov, K. (2009). *Twenty Years of Transition: The Evolution of Urban Planning in Eastern Europe and the Former Soviet Union, 1989-2009*. Nairobi: UN Habitat.
- Stojkov B. (2007) Ka recikliranju građevinskog zemljišta u Srbiji. *Glasnik Srpskog geografskog društva*, 87(2), 175-185.
- Stojkov, B. (2008). Oživljavanje braunfilda. U: K. Danilović, B. Stojkov, S. Zeković, Ž. Gligorijević, & D. Damjanović (Eds.), Beograd: PALGO centar
- Tsenkova, S. i Nedović-Budić, Z. (Eds.) (2006). *Urban Mosaic of Post-Socialist Europe – Space, Institutions and Policy*. Heidelberg: Physica-Verlag, Springer
- Тркуља, С., Чолић, Р. и Максин, М. (2018) *Стратегија одрживог и интегралног урбаног развоја Републике Србије до 2030 године*. (стр. 43-44, 81-89) Београд: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.
- U.S. EPA (2003). *Brownfields Definition*. U.S. EPA Brownfields

6.3. Извори:

www.smederevo.org.rs
<http://www.smederevskatvrdjava.com>
<https://www.visitsmederevo.com>
<http://www.landezine.com>
<https://www.latzundpartner.de>
<https://www.landschaftspark.de>
<https://en.unesco.org/creative-cities>
<http://spomenickulture.org.rs>

ISBN 978-86-84275-41-9